

PELNO MOKESČIO IR PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO APSKAIČIAVIMAS IR DEKLARAVIMAS

Godą Nasevičiūtė, vad. prof. dr. Rita Bužinskienė
Šiaulių valstybinė kolegija (Aušros al. 40, Šiauliai)

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjami du mokesčiai, tiesioginis – pelno mokestis ir netiesioginis – pridėtinės vertės mokestis. Abu mokesčiai yra reikalingi valstybės biudžetui. Darbe aprašoma kaip apskaičiuojami mokesčiai, kokie tarifai, kaip deklaruojami, sumokami, taip pat kaip registruojami apskaitoje, kokiose sąskaitose. Darbas rašytas remiantis VMI, aprašomų mokesčių įstatymais. Straipsnis gali būti naudingas įmonių vadovams, buhalteriams, finansų specialistams ir verslininkams, siekiant suprasti reikiamus veiksmus ir įsipareigojimus dėl pelno ir pridėtinės vertės mokesčių. Taip pat ji gali būti naudinga mokesčių institucijų atstovams, siekiant suprasti, kaip verslo subjektai atlieka savo mokesčių pareigas.

Pagrindiniai žodžiai: tarifai, įstatymai, pelno mokestis, pridėtinės vertės mokestis, deklaracija.

Įvadas

Temos aktualumas. Mokesčių mokėjimas – tai kasdieninio gyvenimo dalis visame pasaulyje, kurie formuoja ekonomiką, sukuria politinius ir socialinius santykius. Paskutiniaisiais metais, atsižvelgiant į daugybę finansinių, aplinkos ir sveikatos krizių visame pasaulyje, diskusijos apie tai, kaip galėtume sukurti geresnę ateitį, atkreipė dėmesį į mokesčius kaip persikirstymo priemonę. Mokesčiai yra daugelio svarbių temų, tiek akademinų, tiek politinių, objektas. Lietuvoje yra įvairiausių mokesčių ir daug besikeičiančių jų tarifų. Vieni iš pagrindinių mokesčių - tai pelno ir pridėtinės vertės mokesčiai. Pelno mokestis - vienas iš svarbiausių Lietuvos biudžetui ir reikšmingas įmonių finansinei būklei. Pridėtinės vertės mokestis - tai mokestis, kuris taip pat labai svarbus valstybės biudžetui, kuris surenkamas iš prekių ir paslaugų vartotojų. Ši tema aktuali kiekvienai įmonei, mokančiai pelno mokestį ir PVM, nes svarbu žinoti tarifus ir kam kokie taikomi, kadangi tiek PVM, tiek pelno mokestis yra skirstomas į standartinius ir lengvatinius, taip pat labai svarbu mokesčių apskaičiavimas, deklaravimas ir apmokėjimo terminai.

Objektas – pelno ir pridėtinės vertės mokesčių apskaita.

Tikslas – išanalizuoti pelno ir PVM mokesčių apskaitą.

Uždaviniai –

1. Išnagrinėti pelno mokesčio apskaičiavimo ir deklaravimo tvarką apskaitoje.
2. Išanalizuoti PVM apskaičiavimą ir deklaravimą teoriniu aspektu.

Metodika – mokslinės literatūros analizė, bei LR norminių aktų analizė, duomenų grupavimo metodas.

1. Pelno mokesčio apskaitos analizė

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas priimtas 1990m. Pelno mokestis, tai mokestis kurį moka kiekvienas žmogus gaunantis pajamas. Pelno mokesčio buhalterinė apskaita yra viena sudėtingiausių. Ji sudėtinga dėl to, kad pelno mokesčiu apmokestinamas galutinis įmonių veiklos rezultatas – per ataskaitinį laikotarpį uždirbtas pelnas. Pagrindinis pelno mokestį reglamentuojantis teisės aktas – Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (1 lentelė)

1 lentelė. Pelno mokesčio reglamentavimas

Pelno mokesčio reglamentavimas				
Mokesčio objektas	Mokesčio tarifai	Mokestinis laikotarpis	Deklaravimas	Mokėjimo terminas
Uždirbtos pajamos	15% - standartinis tarifas 5% - lengvatinis tarifas 0% - lengvatinis tarifas	Mokestiniai metai	PLN204; (PLN204A) – metinė pelno mokesčio deklaracija	PLN204 – ne vėliau kaip metinės pelno mokesčio deklaracijos pateikimo termino pabaigos dieną.

Pelno mokesčio įstatyme reglamentuojama uždirbto pelno ir pajamų apmokestinimas, kuris įsigaliojo 2002m.. Įstatyme taip pat nurodomas apskaičiavimo ir deklaravimo nuostatai, aprašyti apmokestinamieji objektai ir kt.

Apmokestinimas. Pagrindinis ir standartinis pelno mokesčio tarifas yra 15%, kurį moka dauguma įmonių ir kiti apmokestinamieji vienetai. Bet kaip ir visur yra išimčių, kurie yra vadinami lengvatiniai tarifai, tai 5% ir 0%.

5% moka – vienetų, kurių vidutinis darbuotojų skaičius neviršija 10 ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 300 000 Eur metinių pajamų; individualioms įmonėms, kurių savininkai ar jų šeimos nariai yra ir kitų individualių įmonių savininkai; apmokestinamam pelnui gaunamam iš turto naudojimo, kuris buvo sukurtas vykdant mokslinius tyrimus arba eksperimentinius darbus ir pan.

0% moka – Užsienio vienetų pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvos Respublikoje, gautos ne per jų nuolatines buveines Lietuvoje; pajamos už parduotą, kitokiu būdu perleistą nuosavybėn arba išnuomotą nekilnojamąjį pagal prigimtį daiktą, esantį Lietuvos Respublikos teritorijoje ir pan.

Apskaičiavimas ir deklaravimas. Pelno mokesčio mokestinis laikotarpis yra mokestiniai metai. Pirmasis mokestinis laikotarpis nuo įmonės įregistravimo LR arba nuo veiklos vykdymo pradžios. Paskutinis Lietuvos vieneto mokestinis laikotarpis kai įmonė išregistruojama iš Juridinių asmenų registro. Kiekvienu atveju pelno mokestis skaičiuojamas ir mokamas pagal mokesčio bazę ir jai nustatytą mokesčio dydį (tarifą). Apskaičiuojant Lietuvos vieneto apmokestinamąjį pelną, vadovaujasi Pelno mokesčio įstatymo 11 straipsnio nuostatomis.

Apmokestinamasis pelnas apskaičiuojamas iš pajamų atėmus neapmokestinamas pajamas (draudimo išmokos, gautos už parduota turtą ir pan), leidžiamus atskaitymus (visos faktiškai patirtos įprastinės tokiai veiklai vieneto sąnaudos, būtinos vieneto pajamoms uždirbti ar vieneto ekonominei naudai gauti; visos išlaidos darbuotojų naudai, jeigu ši darbuotojų gauta nauda pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas yra gyventojų pajamų mokesčio objektas) ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus (ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos sąnaudos, ilgalaikio materialiojo turto eksploatavimo, remonto ir rekonstravimo sąnaudos). Atskaitymų, susijusių su pajamų uždirbimu per nuolatines buveines, tvarka nustatyta LR Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 321.

Ne visos patiriamos sąnaudos, apskaičiuojant apmokestinamąjį pelną turi būti atimamos iš pajamų ir tos kurios nėra atimamos priskiriamos – **neleidžiamiems atskaitymams**: netesybos, į biudžetą ir valstybės fondus sumokėtos baudos, delspinigiai ir kitos sankcijos už Lietuvos Respublikos teisės aktų pažeidimus ir pan.

Metinė pelno mokesčio deklaracija:

Metinė pelno mokesčio ir metinė fiksuoto pelno mokesčio deklaracija (PLN204 forma) pateikiama ne vėliau kaip iki kito mokestinio laikotarpio šešto mėnesio 15 dienos, o paskutinio mokestinio laikotarpio – ne vėliau kaip per 30 dienų nuo veiklos pabaigos. O sumokėti ne vėliau kaip pelno mokesčio deklaracijos pateikimo termino pabaigos dieną.

Pelno mokestis apskaitoje registruojamas dvejybinio įrašu :

2 lentelė. Pelno mokesčio korespondencijos

1	Registruojamas ataskaitinio laikotarpio apskaičiuotas pelno mokestis	D6900 - Ataskaitinių metų pelno ir panašūs mokesčiai K4470 - Pelno mokesčio įsipareigojimai
2	Iš atsiskaitomosios sąskaitos sumokėtas pelno mokestis	D4470 - Pelno mokesčio įsipareigojimai K271 – Sąskaitos bankuose

4 klasėje sąskaita debetuojama kai sumokamas pelno mokestis. O kai pelno mokesčio suma už ataskaitinį laikotarpį apskaičiuota – pripažįstama įsipareigojimu ir registruojama kredito 4 klasėje.

Įmonė privalo mokėti avansinį pelno mokestį jeigu mokestinio laikotarpio pajamos viršija 300 000 Eurų. Mokestis mokamas arba ketvirčiais ir apskaičiuojamas pagal praėjusių metų pelną arba mokamas pagal numatomą mokestinio laikotarpio pelno mokesčio sumą. Deklaruojamas FR0430 deklaracijoje.

3 lentelė. Avansinio pelno mokesčio registravimas apskaitoje

Sąskaita	Sąskaitos pavadinimas
D2442	Iš anksto sumokėtas pelno mokestis
K2711	Sąskaita banke
D4470	Pelno mokesčio įsipareigojimai
K2442	Iš anksto sumokėtas pelno mokestis
D2443	Mokesčių permokos

2. Pridėtinės vertės apskaitos analizė

Pirmasis pridėtinės vertės mokesčio (PVM) idėją 1920 metais aprašė vokiečių verslininkas Von Siemens. Tačiau PVM kaip vartojimo mokestis pradėtas taikyti tik 1954 m. Prancūzijoje. Lietuvoje PVM įvestas nuo 1994 m. gegužės 1 d., vietoje iki tol egzistavusio bendrojo akcizo mokestis. Nuo 2002 m. liepos 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (Nr. IX-751), kuris įgyvendino pagrindines ES teisės aktų, reglamentuojančių apmokestinimą PVM, nuostatas. Pridėtinės vertės mokestis – vienas iš netiesioginių mokesčių, kurį, surinkti iš pirkėjų ir sumokėti jį į biudžetą privalo įmonės, kurios yra išregistravusios PVM mokėtojomis.

Lietuvoje pridėtinės vertės mokesčių reglamentuoja Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (3 lentelė).

4 lentelė. Pridėtinės vertės mokesčio reglamentavimas.

Pridėtinio vertės mokesčio reglamentavimas				
Mokesčio objektas	Mokesčio tarifai	Mokestinis laikotarpis	Deklaravimas	Mokėjimo terminas
Prekių tiekimas, paslaugų teikimas, prekių importas.	21% - standartinis tarifas 9% - lengvatinis tarifas 5% - lengvatinis tarifas	Kalendorinis mėnuo	FR0600 Jeigu mokestinis laikotarpis yra kalendorinis mėnuo – iki kito mėnesio 25 dienos. Jeigu mokestinis laikotarpis yra kalendorinis pusmetis – iki kito pusmečio pirmo mėnesio 25 dienos. Jei mokestinis laikotarpis yra kalendorinis ketvirtis – iki kito ketvirčio pirmo mėnesio 25 dienos.	Sumokama ne vėliau kaip per 25 d. nuo mokestinio laikotarpio pabaigos.

Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme reglamentuojama uždirbto prekių ir paslaugų teikimas ir tiekimas, kuris įsigaliojo 2002m.. Įstatyme taip pat nurodomas apskaičiavimo ir deklaravimo nuostatai, aprašyti apmokestinamieji objektai ir pan.

Apmokestinimas. Pagrindinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas 21%, bet kaip ir visuose mokesčiuose yra lengvatinių tarifų, tai 9% ir 5%, taip pat yra ir 0% ir neapmokestinamas PVM.

9% - Taikomas šilumos energijai, tiekiamai gyvenamosioms patalpoms šildyti, spausdintoms ir elektroninėms knygoms ir neperiodiniams informacijos šaltiniams, turizmo veiklą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka teikiamoms apgyvendinimo paslaugoms, buitiniams elektros vartotojams, visų rūšių meno ir kultūros įstaigų, meno ir kultūros renginių lankymui.

5% - Taikomas vaistams, medicinos pagalbos priemonėms ir specialiosios medicininės paskirties maisto produktams, neįgalųjų techninės pagalbos priemonėms ir jų remontui, spausdintiems ir (arba) elektroniniams laikraščiams, žurnalams ir kitiems periodiniams leidiniams.

0% - Prekių tiekimui, kai prekės išgabamos iš Europos Sąjungos, prekių tiekimui, kai prekes išgabena keleiviai, vežimo paslaugoms ir susijusiems sandoriams, prekių tiekimui į kitą valstybę narę, prekių tiekimui paramos gavėjams, kai prekės yra išgabamos iš Europos Sąjungos ir pan.

Neapmokestinamas PVM - Su sveikatos priežiūra susijusios prekės ir paslaugos, socialinės paslaugos ir susijusios prekės, švietimo ir mokymo paslaugos, kultūros ir sporto paslaugos, pelno nesiekiančių juridinių asmenų veikla, pašto paslaugos ir pan.

Deklaravimas ir apmokėjimas. Mokestinio laikotarpio PVM deklaracijos FR0600 forma pateikiama ne vėliau kaip per 25 dienas po mokestinio laikotarpio pabaigos. Už šiuos mokestinius laikotarpius apskaičiuota PVM suma privalo būti sumokėta ne vėliau kaip iki 25 dienos po mokestinio laikotarpio pabaigos.

Sąskaitų plane PVM apskaitai yra numatytos dvi sąskaitos :

2441 (gautinas PVM) ir 4492 (mokėtinas PVM). Sąskaita 4492 (mokėtinas PVM) kredituojama, kai prekes išsiunti ir pardavus prekes už grynuosius pinigus. Sąskaita 4492 (mokėtinas PVM) debetuojama, kai kredituojama 2441 (gautinas PVM) atskaitos suma arba kredituojant sąskaitą 27 (pinigai), sumokant PVM į biudžetą.

5 lentelė. Pirkimų PVM

Sąskaita	Sąskaitos pavadinimas
2011	Žaliavos
24411	Pirkimo PVM
44301	Skolos tiekėjams už prekes
20112	Žaliavos apdirbime
24411	Pirkimo PVM
44302	Skolos tiekėjams už paslaugas

Pirmojoje operacijoje žaliavos rašomos į 21 deklaracijos eilutę, nuo šios sumos apskaičiuotas 21% PVM rašomas į 34 deklaracijos eilutę. Antrojoje situacijoje pirktos paslaugos iš užsienio valstybių, apmokestinamoji vertė įrašoma į 23/24 eilutes, nuo sumos apskaičiuotas PVM rašomas į 32 deklaracijos eilutę.

6 lentelė. Pardavimų PVM

Sąskaita	Sąskaitos pavadinimas
4492	Pardavimo PVM
2711	Sąskaita bankuose

Pardavimų PVM apskaičiuotas nuo PVM apmokestinamų sandorių. Debetuojamas kaip pardavimo pajamos ir sumokamas per sąskaitas banke.

7 lentelė. Įsigytų prekių ir paslaugų PVM

Sąskaita	Sąskaitos pavadinimas
K2711	Sąskaita bankuose
D24411	Pirkimo PVM
D24450	Iš atskaitingų asmenų gautinų sumų vertė
D44301	Skolos tiekėjams už prekes
D44302	Skolos tiekėjams už paslaugas
D44303	Skolos tiekėjams už žaliavas

25 deklaracijos eilutė gaunama sudėjus sąskaitas 24411, kuri sudaro 32 ir 34 deklaracijos eilutės pridėjus 24450, 44301, 44302, 44303 sąskaitas.

IŠVADOS

Tiek pelno mokestis, tiek pridėtinės vertės mokestis yra svarbus Lietuvos biudžetui.

Pelno mokesčių sudaro 15, 5 ir 0 procentų tarifai, mokestis apskaičiuojamas iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių leidžiami atskaitymai. Mokestis deklaruojamas PLN204 metinėje deklaracijoje, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui.

Įmonė privalo deklaruoti ir apmokėti avansinį pelno mokesčių kai praėjusio mokestinio laikotarpio apmokestinamosios pajamos viršija 300 000 Eurų. Mokestis apskaičiuojamas arba pagal praėjusių metų veiklos rezultatus arba atsižvelgiant į numatomą einamojo mokestinio laikotarpio pelno mokesčio sumą. Deklaruojamas FR0430 deklaracijoje.

PVM mokesčių sudaro 21, 9, 5 ir 0 procentai, taip pat yra ir neapmokestinami. Pateikiama FR0600 metinėje deklaracijoje. ne vėliau kaip per 25 dienas po mokestinio laikotarpio pabaigos. Už šiuos mokestinius laikotarpius apskaičiuota PVM suma privalo būti sumokėta ne vėliau kaip iki 25 dienos po mokestinio laikotarpio pabaigos.

Informaciniai šaltiniai

1. J. Česnauskė „Apskaitos pagrindai: teorija ir praktika“, 2018.
2. G. Kalčinskas, R. Kalčinskaitė-Klimaitienė, 2017, p. 685.
3. UAB „Pačiolis“. (2020). Naudinga informacija buhalteriams.
4. R. Subačienė „Apskaitos ir audito pagrindai“, 2015.
5. UAB „Pačiolis“, „Sąskaitų korespondencijų žinynas“, 2018.
6. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, 2002.
7. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002.
8. E. Bikas, „Mokesčių šerdis – PVM“, 2019.
9. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Mokesčiai. (Nuoroda: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokesčiai>)
10. G. Deveikis „Apskaitos ir mokesčių dokumentai“, 2007, Vilnius.
11. G. Deveikis „Buhalterinės apskaitos žinynas“, 2019, Vilnius.
12. J. Žaptorius „Finansinė apskaita“ 2015.
13. Lietuvos Respublikos finansų ministerija (2024) (<https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/>)
14. *The Encyclopedia of Taxation & Tax Policy*. (2005). Jungtinės Valstijos: Urban Institute Press.